

A jó irány, avagy egy kis párt kevés mozgástérrel

Elemzés az SZDSZ helyzetéről, a kihívók és kihívottak politikai stratégiájáról a márciusi tisztújító kongresszus előtt

Erdélyi S. Péter–H. Bíró László

Igazuk lehet azoknak, akik Bauer Tamás indulását az SZDSZ elnöki posztjáért nem egyszerűen hibának, hanem stratégiai tévedésnek tartják. Különösen a Bauerrel többnyire egyetértő Fodorpártiak vélekednek így. A többször is megálázó helyzetbe hozott egykori programalkotó ugyanis valószínűleg vereséget szenved Kuncze Gáborral szemben, tíz százalékos körüli támogatottsága pedig azt a látszatot keltheti, hogy ennyire csekély az elégedetlenség táborában. Bauer Tamás látványos bukása pedig az 1998-as kampányban már intézményesült „Tartsuk a jó irányt” elvet követő ügyvivői többséget legitimálja majd, miközben Fodor Gábor szerint ez a politika csak egy irányba visz: a lemorzsolódás felé.

A párt legutóbbi frakcióhétvégéjén terjesztette a pártvezetés a képviselők elé az SZDSZ helyzetét és követendő stratégiáját tárgyaló Gondolkozz Európában című dokumentumot. Ez lényegében három irányban határozza meg a párt teendőit.

• **Az első** szerint az SZDSZ-nek el kellene hitetnie a magyar közvéleménnyel, hogy a „legeurópaiabb” párt. A közvéleménykutatások szerint ez ma messze nincs így, még az SZDSZ saját szavazóinak is csak 13 százaléka gondolja azt, hogy pártjuk az uniós gondolat legfőbb szorgalmazója. A teljes lakosságban ugyanez mindössze három százalék.

• **A második** annak rendületlen hangsúlyozása, hogy az SZDSZ-es miniszter irányította tárcá érte el az adott eredményt. Jelen pillanatban viszont semmilyen adat nem áll a párt rendelkezésére a tárcákai kapcsolatos elégedettség-ről, és eredményeket is nehéz lenne felsorolni.

• **A harmadik** stratégiai elem, hogy látszólagos konfrontációt javasol az MSZP-vel szemben, de csak olyan témákban, amelyek nem kötődnek tárcákhoz (így a kudarc nem hullik vissza a kormányra), és amelyeknek jó a piárja, vagyis a társadalom többsége szemében pozitív megítélésűek. (A többség által negatívnak tartott témákat, ha mégoly liberális értéket testésítenek is meg, kerülni kell – így a tanulmány.) Ez az elem a „legálább lássa a nép, hogy az SZDSZ jót akar, csak a szocialisták nem engedik” alapú szimpátiára épít.

Fodor: arculat helyett arc

A Gondolkozz Európában lényegében felülírta a párt választási dokumentumát, „A korszakváltás programját”. Kuncze Gábor pártelnök-frakcióvezető már a Gondolkozz Európában szellemében nyilvánult meg Medgyessy Péter február 11-ei országértékelő beszéde után. Egybehangzó parlamenti vélekedés szerint minden idők egyik legrosszabb Kuncze-beszéde volt.

Fodor Gábor bírálja a tanulmányt, és másfajta politizálást tartana helyesnek. „Letettem a vezetőség asztalára egy alternatív koncepció tervét, amelyben azzal akartam szembesíteni a pártot, hogy van a feladatnak megoldása, lehet tartalmasabban és hitelesebben politizálni. Rádadásul a Gondolkozz Európában stratégiának hibás a helyzetértékelése, az SZDSZ pozíciója és a változások trendje sokkal rosszabb, mint amivel állítjuk magunkat. A szabaddemokratáknak az ország legégetőbb gondjaival, a korrupcióval, a szegénységgel, az egészségügyi helyzettel és a demokratikus kultúra hiányosságaival kellene foglalkozniuk” – nyilatkozta a pártvezetésből jó ideje kilógó ügyvivő. Dolgozatában úgy fogalmaz: az SZDSZ nem az arculatát, az arcát veszítette el.

A jelenlegi helyzet okainak vizsgálatakor érdemes megnézni a párt közelmúltjának fontosabb eseményeit. A választási kampányban az SZDSZ a pragmatikus politizálásra helyezte a hangsúlyt: „Az SZDSZ rendbe teszi az egészségügyet”, „Az SZDSZ a garancia”, „Az SZDSZ csökkenti az adókat” – vágta félbe a szöveg a letolt nadrágos embereket az óriáslaplátokon. Ehhez képest az SZDSZ csupa olyan tárcát kért vagy kapott, amelyek a plakátokról kirajzolódó program megvalósításában nem érdekeltek. Hiszen az adóterhek (vagyis az állami bevételek) csökkentésével még kevesebb jutna például környezetvédelemre, gátépítésre, informatikára, autópályára. Nem mintha most sok jutna ezekre.

Sok tárcá, kevés erő

Amikor Kis János és Hack Péter egymás után, de egymástól függetlenül elhagyta a pártot – mindez a D-209-es botrány után történt –, az elemzők ellentmondást véltek felfedezni a két mindaddig meghatározó liberális gondolkodó érvelésében, mondván, egyikük túl mohónak tartotta a párt viselkedését a kormányzati posztok elosztásakor, a másik meg kevesellte a kapott pozíciókat. Az ellentmondás csak látszólagos, mert a hatalom nem a bársonyszékek számától, hanem azok befolyásától függ. Az SZDSZ nem tud mit kezdeni a környezetvédelmi tárcával, Kóródi Mária működését még saját pártjában is Pepó Páléhoz hasonlítják. A Kovács Kálmán vezette informatikai minisztériumról pedig már létrehozása másnapján azt rebesgették, hogy megszűnik, feladatát a Baja Ferenc vezette államtitkárság veszi át (annak úgyszincs dolga, hiszen eredeti feladata, a kormányzati informatika kiépítésére nincs pénz a költségvetésben). A gazdasági tárcát irányító Csillag István is amolyan muszáj miniszter. Gyenge közszereplései miatt erősen támadják az MSZP-ből, szerepe amúgy is hátaltan: neki kell elviselnie a csak töredékesen teljesülő autópálya-ígéretet és a gyárbezárások miatti politikai és társadalmi nyomást. (Mellesleg Csillagról csak a lakosság 15 százaléka gondolja, hogy SZDSZ-es miniszter.)

Sokak szerint az SZDSZ-nek ragaszkodnia kellett volna a házelnöki poszthoz (esetleg egy létrehozandó miniszterelnök-helyettesi méltósághoz), és az igazságügyi, külügyi, pénzügyi tárcá valamelyikéhez. Ez lett volna a klasszikus német modell, amelyet oly sokat tanulmányoztak még az 1994-es koalíciós szerződés megkötésekor. Ezen tárcák kevésbé pénzfüggőek, viszont jól domborítják a politikai karaktert.

Ezenkívül egy reformtárcát is kapnia kellett volna, hogy működéséhez kötődjön valami markáns változás, valami, amit a Medgyessy-kabinet hagy az utókorra. Az egészségügyet szereték volna nagyon. Programjuk is, emberük is volt rá, de Csehák Judit (MSZP) visszatérésevel erre esélyük sem volt. A Belügy is alkalmas lett volna erre, hiszen az uniós tagság miatt kikerülhetetlen a közigazgatás átszervezése, a regionális és kistérségi rendszer kialakítása. Csak hogy a Belügyet egyszer már megkóstolta az

SZDSZ, s nyilvánvaló volt, nem kér belőle.

Testhezállót lett volna viszont a honvédelem – bár az afgán misszió és a küszöbönálló iraki háború miatt kényelmetlen a bársonyszék –, a sorkatonaság eltörlése már akkor programjuk része volt, amikor a többi párt szinte hazaárulásnak tartotta. Nem küzdöttek érte, most Juhász Ferenc személyében egy szocialista politikus nevéhez kötődik a valóban korszakos reform.

nak változást. De ezek a változások erősen függenek az MSZP-n belüli mozgásoktól. A változásra várók ugyanis abban bíznak, hogy a szocialistáknál Szili Katalin választmányi elnöki posztra cseréli a pártelnök-helyettesit, amit a Miniszterelnöki Hivatal állítólag elunt, és a pártban szerepre vágyó Baja Ferenc szeretne megszerezni. Ekkor talán felfedezhető lenne a házelnöki poszt átengedése, vagy a miniszterelnök-helyettesi létrehozása. A környezetvédelmi

MSZP éppúgy nem érdekelt, mint a kormányfő.

A kormányzati munka mellett a pártot a parlamentben kudarcok érik: csak részeredményt értek el a drogtörvény liberalizálásában, totális a vereség az ügyöntörvény ügyében, és körvonalazódik a fiaskó a családon belüli erőszak törvényi szabályozásában is. Mindez már az után – sokak szerint éppen abból eredően –, hogy az SZDSZ nem tudott elviszerveen viselkedni a D-209-es ügyben, megváltoztatta

MSZP-hez álltak (Braun Róbert, Keszthelyi András). A szellemi holdudvarral elfogyott a gazdasági szakértői bázis is.

A kis párti lét pedig kevés szereplőt juttat az országos nyilvánosság elé. Többször és sokak (Béki, Fodor, Mécs, Bauer) által fölvetett javaslattal – hogy a kormánytag képviselők mondjanak le mandátumukról, így a listáról hat új ember kerülhetne a helyükre – több lenne a megszólalási lehetőség, s talán az sem fordulna elő, hogy egyetlen SZDSZ-es képviselő sincs a házban. Kuncze Gábor ehelyett ügyeleti rendszerrel javasolja megoldani a jelenléte. Igaz, ha elővenné a listát, akkor még a végén Bauer is bekerülne (lásd kevert írásunkat).

Logikus a kérdés: ha Bauer Tamás elnöki esélyei rosszak, akkor miért nem indul Fodor? Ő viszont éppen azért nem vállalja az indulást, mert – mint mondja – nem akarja végtelenen megosztani, kettészakítani a pártot. Igaz, őt is egyre kevésbé tolerálja a pártvezetés: szőnyeg szélére állították, amikor a kistérségi megbízottak ügyében nem szavazott együtt a frakcióval. És Gusztos Péterrel, Szent-Iványi Istvánnal, Béki Gabriellával, Böhm Andrással és az akkor még SZDSZ-es képviselő Zwack Péterrel együtt akkor is, amikor a frakcióval szemben a Medgyessy múltját átvilágító bizottság felállítása mellett szavaztak.

Örökös elnökök

Megkezdődött az SZDSZ „elemdeefesedése” – vélekednek sokan. Ezalatt azt értik, hogy SZDSZ-es politikusnak akkor van esélye, ha közös listát állítanak az MSZP-vel. Ezt igazolják az önkormányzati választások is: négy dunántúli megyében egyetlen önálló induló sem jutott be a megyei közgyűlésbe. Veszprémben közös listát állítottak, és győztek. Tehát Veszprém a példa, azt kell követni.

Persze, miként az MDF esete mutatja, a közös listából is jól ki lehet jönni. Csak hogy a fórumosoknak nagyobb a mozgástere: miközben sikerrel álltak ellen a Fidesz egységpárti törekvéseinek, az MSZP-vel kötötték meg, s a nagyobbik kormányzó párt látványos gesztusokat tesz nekik. Ugyanez az SZDSZ–Fidesz viszonylatban elképzelhetetlen. Az egykori eszmétársak között áthidalhatatlan a személyi ellentét, s ennek fenntartása a Fidesznek is, a szocialistáknak is érdeke. Ma az SZDSZ a parlament legkisebb mozgástérrel rendelkező pártja.

Mindezek alapján biztosan állítható, hogy a párt közelgő tisztviselő-választásán nem lesz tisztújítás. Bauer Tamás látványosan elbukik, miként valószínűleg a Fodor Gábor által szorgalmazott belső reform is. Az ügyvivői testületben meghatározó marad a volt elnökök – Magyar Bálint, Pető Iván, Kuncze Gábor – hármasa. A fővárosban – mint állam az államban – a negyedik elnök, Demszky Gábor uralkodik Atkár Jánosra és Böhm Andrára támaszkodva. A koalíciós egyeztetést formálisan megoldja az alapvetően Magyar Bálint köréhez sorolható Horn Gábor. Ha Medgyessy Péter miniszterelnök személyesen akar valamit megbeszélni, akkor elintézi a pragmatikus Kunczéval, ha az SZDSZ jövője aggasztja, akkor meghallgatja, s eltöpreng Fodor érvein.

Az SZDSZ tehát továbbra is „tartja a jó irányt”. Még 1997-ben választotta ezt a jelszót és magatartásformát, akkor, amikor sokak szerint inkább ki kellett volna lépnie a Horn-kabinetből, hogy önálló arcot mutattva gyengítse a Fidesz tömbösítő törekvéseit, és politikai otthonot kínáljon azoknak, akik közrepre húztak, de legalábbis elégedetlenek voltak a szocialistákkal. Az SZDSZ – miután 1994-ben 19,7 százalékos választási eredménnyel beszállt az 54 százalékos MSZP mellé a kormányba – akkor tíz százalék alá bukva elmulasztotta ezt az esélyt. 2002-ben egy hajszállal került be a parlamentbe, most 3-4 százalékon áll.

Fotók: WH-archív

A kormányból egyedül Magyar Bálint hozza a várt teljesítményt. Miniszteri működését némiképp lerontja, hogy a pártbeli kisebbség és a miniszterelnök akarata ellenére áthajította a kormányon a Habsburg-intézet ötletét, amelyet Schmidt Mária (Fidesz) Terror Háza Közalapítványához hasonlítanak, s a bennfentesek egyszerűen Gerő András történelmi hitbizományként kezelnek.

A kormányzati pozíciók elcserelésére kicsi az esély. Az áprilisi uniós népszavazásig szóba sem jöhet a kabinet átalakítása, kormányzati körökben májusra vár-

és/vagy az informatikai pedig elcserelíhető lenne egy EU-tárcára, amire Szent-Iványi István személyében lenne a alkalmas jelöltje az SZDSZ-nek.

Borítékolható, az MSZP nem óhajt a liberális kottából játszani. A szocialista tisztújításon minden marad a régiben, csak az alelnöki mandátumát leadó Lendvai Ildikó posztjáért várható tülekedés. Az EU-tárcá pedig valószínűleg létre sem jön, megoldja azt a Külügyminisztérium. Ellenkező esetben azonnal lábra kapna a pletyka, hogy Kovács László pártelnök meggyöngült, ebben meg az

Medgyessy távozását követelő álláspontját. (Aztán posztján hagyta a múltját szintén eltitkoló Szalay Gábort, saját államtitkárárt is.)

Megfogyott hátország

Felmérések bizonyítják, hogy a liberális szemléletnek jóval több támogatója van Magyarországon, mint ahány szavazója az SZDSZ-nek. Akik még megmaradtak, azok a jómódú városi értelmiségiek ki, s ugyanezen réteg egyetemista korú gyerekei jelenthetnék az utánpótlást. Csak hogy a pártnak nincsenek üzenetei az értelmiségnek, miként az egyetemistáknak sincsenek. „Meg kell állítani a párt szellemi hátországának elfordulását, kezdet kell nyújtani az értelmiségnek” – ez a mondat utoljára 2000-ben hangzott el a Demszky Gábort elnökké választó kongresszuson. Akkor se ő mondta, hanem kihívója, a végül közel 30 százalékot szerző Fodor Gábor.

A liberális elvek őrzésére már csak igen kevesen vannak a párt körül. Egy generáció, a Kádár-időszak ellenzékének nagy öregjei (Vásárhelyi Miklós, Tardos Márton) kihaltak vagy inaktívak, mások (Tölgyessy Péter, Kis János, Hack Péter, Tamás Gáspár Miklós, Eörsi István és a többiek) pedig távoztak, vagy az

Fotó: Hegedűs Márta

Bauer Tamás, a megátalkodott renitens

„Nem akarok másik pártot alapítani, én az SZDSZ-t alapítottam”, nyilatkozta Bauer Tamás arra a valószínű eshetőségre, hogy alulmaradva az elnökválasztási

küzdelemben, végképp elszigetelődik. Bauer Tamás amúgy kezdetektől az SZDSZ gazdasági programalkotója, példátlan szellemi kapacitásokkal és tettvágygal rendelkező, ám kissé nehezen kezelhető képviselője. Amolyan „megmondó ember”. Parlamenti buzgalmára jellemző, hogy a legkevesebbet hiányzó közé tartozott, viszont mind a 386 honatya közül a legaktívabb volt 1998–2002 között.

Ugyanakkor sokakkal ütközött. Különösen Demszky Gáborral és Magyar Bálinttal. A „Korszakváltás programját” már nem ő készítette el 2000-ben, hanem a hirtelen a fekete cilindrből előhúzott Csillag István. A parlamenti helyek szempontjából sorsdöntő országos lista összeállításakor követett elvek – első a pártelnök, aztán az ügyvivők támogatottsági sorrendben, az országos választmány elnöke stb. – alapján a 16. lett volna, de a lista zárása előtti utolsó pillanatban, indoklás nélkül hátrásorolták a 21. helyre. Így ő éppen nem jutott be a T. Házbába. Amikor Demszky Gábor lemondott a képviselői mandátumáról, akkor azt Mécs Imre kapta meg, majd amikor Zwack Péter távozott, akkor 33-32 szavazati aránnyal az addig s azóta is gyakorlatilag ismeretlen Mézes Éva.